

ВІДГУК

офіційного опонента **Борисова Вячеслава Вікторовича** про дисертацію **Великого Яреми Богдановича** на тему «**Педагогічні умови громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку**»,
поданої на здобуття вченого ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Одним з основних завдань сучасної педагогіки є теоретичне та методичне обґрунтування систем виховання у різних типах освітніх закладів. Тому актуальність і своєчасність пропонованого дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. Обрана дисертантом тема дослідження є актуальною, новою та перспективною. Вона органічно пов'язується з державними та галузевими науковими програмами, зокрема її проблематика відображена у Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про Загальнодержавну програму підтримки молоді”.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю перегляду сучасних підходів до виховання молоді. Вироблені в суспільстві ідеї, норми, погляди та ідеали визначають громадянську свідомість особистості що формується, дає людині можливість оцінювати соціальні явища та процеси, свої вчинки та дії з позиції інтересів суспільства. Аналіз стану теорії й практики проблеми, проведений дисертантом, доводить, що ця тема на сьогодні розкрита частково і вимагає подальшого дослідження. Новою є ідея побудови системи виховної роботи, яка охоплює компоненти організації освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти із врахуванням специфіки вищих військових навчальних закладів, в яких мета громадянського виховання полягає у формуванні громадянськості як інтегративної якості особистості. Досліджувана проблема відноситься також до перспективних, оскільки її вирішення передбачає забезпечення розвитку

потреб особистості в процесі професійної підготовки.

Основний зміст дисертації викладено у вступі, трьох розділах та висновках.

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічні та теоретичні основи, методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення результатів дослідження, їх обґрунтованість й апробацію на практиці. Науково-поняттєвий апарат дослідження представлений коректно і чітко. Усі ключові поняття взаємопов'язані і викладені у тексті дисертації.

У першому розділі «Теоретичні засади та педагогічні умови громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку» – проведено історико-педагогічний аналіз проблеми, проаналізовано теоретичні засади громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку, визначено особливості громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку, обґрунтовано педагогічні умови громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку.

Виявлено, що громадянське виховання в сучасній педагогічній науці розглядається на основі різних підходів і позицій: як педагогічний вплив на формування громадянської оцінки оточуючої дійсності; як засіб формування громадянської вихованості, що обіймає індивідуальні та загальнолюдські цінності.

Обґрунтовано основні завдання виховної роботи у військових закладах вищої освіти і виділено специфічне – формування громадянської вихованості як необхідної складової професійних якостей.

Автором проведено ґрунтовний аналіз ключових понять дослідження, опрацьовано достатню для кваліфікаційної роботи кількість джерел літератури.

У другому розділі «Педагогічні умови та модель громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку» визначено та обґрунтовано концептуальні засади громадянського виховання, розроблено модель та обґрунтовано педагогічні умови громадянського виховання майбутніх офіцерів

служби порятунку.

Автором виділено важливість забезпечення усвідомлення значущості громадянської діяльності у майбутній професійній діяльності. Зроблено акцент на системності виховної діяльності, на тому, що громадянське виховання майбутніх офіцерів служби порятунку повинно спиратися на історичний досвід громадянського виховання.

На наш погляд вдалим є поділ на етапи і відповідно періодизація історії громадянського виховання офіцерів служби порятунку наприкінці XX – на початку XXI століття.

Заслуговує на увагу запропонована дисертантом інтегративно-цільова програма громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку.

У третьому розділі подано методику та результати експериментального дослідження. Експериментальна робота і аналіз отриманих результатів виконані на достатньому рівні. Наукові положення, навчально-методичні матеріали впроваджено у навчальний процес закладів вищої освіти України, що підтверджено відповідними довідками.

Загальні висновки дисертаційної роботи в цілому базуються на результатах дослідження і відображають його сутність.

Окремо варто підкреслити зміст додатків, які органічно пов'язані з роботою і дійсно доповнюють та розширюють її.

Основні теоретичні положення та результати дослідження опубліковані у 17 публікаціях (всі одноосібні). З них, 6 статей, опубліковані у фахових наукових виданнях, 2 – методичні рекомендації, 6 – матеріали наукових конференцій, 2 – у закордонних виданнях. Ознайомлення з публікаціями дисертанта показує, що усі його публікації є відображенням і розвитком ідей, викладених у дисертаційній роботі.

Робота достатньо широко апробована на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Оцінка висновку здобувача щодо значущості його праці для науки і практики, яка полягає у тому, що вперше із врахуванням специфіки ЗВО

розроблено модель громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку, яка охоплює : мету, педагогічні умови, концепцію, зміст, засоби, методи та форми; інтегративно-цільову програму, критерії, показники та рівні громадянської вихованості; уточнено сутність поняття “громадянське виховання майбутніх офіцерів служби порятунку” та “громадянська вихованість майбутніх офіцерів служби порятунку”; обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку. Це ж стосується і практичного значення дослідження, яке полягає у розробці інтегративно-цільової програми громадянського виховання; у підготовці та реалізації цільового проекту “Виховання громадянина”; у підготовці відповідних методичних рекомендацій («Історичний досвід та традиції громадянського виховання», «Розвиток громадянської позиції майбутніх офіцерів служби порятунку в контексті національного виховання»);

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів підкріплені ґрунтовним дослідженням і розв’язанням низки суперечностей.

Таким чином, назва дисертації відповідає суті досліджуваної проблеми, а її структура – вимогам до такого роду робіт. Положення та висновки дисертаційного дослідження, методичні рекомендації, зміст наукових публікацій не викликають заперечень. У ході дослідження дисертантові вдалося вирішити всі поставлені завдання. Результати дослідження можуть бути використані у практиці громадянського виховання майбутніх офіцерів, проведенні науково-педагогічних досліджень, у процесі психолого-педагогічної підготовки викладачів вищих військових навчальних закладів.

Тема дисертаційної роботи, її головний задум, основна проблематика, а також хід дослідження знайшли повне відображення у структурі автореферату.

Водночас вважаємо, що дисертаційне дослідження містить положення, які спонукають до дискусії:

1. У таблиці 2.1 наведено аналіз сутності національної свідомості, однак, щодо представлення ключових понять дослідження («громадянське

виховання», «громадянська вихованість») такий науковий прийом автором не використано. А це сприяло б кращій систематизації матеріалу та слугувало його унаочненню.

2. Дослідження тільки б виграло, якби автор розглянули вплив середовища закладу вищої освіти на громадянське виховання майбутніх офіцерів служби порятунку. На жаль, вплив середовища не відображено ні в педагогічних умовах, ні в моделі.

3. У п. 3.1. автор розкриває критерії і рівні громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку. На наш погляд доцільно було чітко окреслити критерії, показники та обґрунтувати їх, а не обмежуватися констатацією. Також автор не вказує, на підґрунті яких розвідок і досліджень він здійснює характеристику початкового, середнього, достатнього, високого рівнів. Виникає запитання: чи враховувались при цьому результати наукових досліджень інших науковців, фахівців у галузі громадянського виховання?

4. У п. 3. 2 недостатньо чітко презентовані методики діагностування та аналізу результатів дослідження. Варто було скористатися стандартизованими методиками діагностування. Наприклад, для визначення рівня громадянської активності особистості, можна було використати модифікацію теста-опитувальника Л. Вассермана і М. Гуменюка.

5. У роботі (с.151-154) вказані важливі для усвідомлення громадянського виховання теми нормативних навчальних дисциплін та поверхово зазначені вибіркові курси. Хотілося б знати, які ж вибіркові інтегровані курси пропонує автор, адже у роботі вони чітко не зазначені.

6. У висновках дисертації та автореферату не зовсім зрозуміло за рахунок чого досягається ефективність виховної роботи у закладах вищої освіти, що готують майбутніх офіцерів служби порятунку. Ці положення варто було виписати чіткіше.

7. У роботі наявні незначні стилістичні та мовні огріхи.

Слід зазначити, що вказані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Великого Яреми Богдановича.

Основні положення дисертації оприлюднювались автором і знайшли схвалення на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня. Опубліковані праці відображають основні результати дослідження. Зміст автореферату, в цілому, ідентичний основним положенням дисертації, але має деякі розбіжності у їх трактуваннях. Сукупність результатів, здобутих у процесі дослідження, а також в опублікованих роботах дає можливість стверджувати, що представлений доробок має практичне значення і перспективи для подальшого впровадження у закладах вищої освіти, які забезпечують підготовку офіцерів служби порятунку.

Загальні висновки й оцінка дисертації. Аналіз кандидатської дисертації, автореферату й опублікованих робіт дисертанта дозволяє зробити висновок про те, що робота Великого Яреми Богдановича «Педагогічні умови громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку» є самостійним і завершеним дослідженням, яке робить певний внесок у розвиток теорії і методики виховання, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015), а її автор, Великий Ярема Богданович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

Заслужений працівник освіти України,
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри педагогіки та методик навчання
комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

В. В. Борисов